

KİTAP İNCELEMESİ

TÜRKİYE'DE DEVLET EĞİTİM VE İDEOLOJİ

İsmail GÜVEN

Arş. Gör. Sibel GÜVEN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

İlköğretim Bölümü

E-posta: s_guven@comu.edu.tr

Bu çalışmada, İsmail Güven tarafından yayınlanan *Türkiye'de Devlet Eğitim ve İdeoloji* adlı kitap irdelenerek tanıtımı yapılmıştır. Kitap, 2000 yılı baskısı olup, 407 sayfadan oluşmaktadır.

Kitap 6 sayfadan oluşan bir Giriş'in ardından sunulan dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümün ardından üç sayfalık Bölüm notları bölümü bulunmaktadır. Kitabın genelinde, 1950-1980 yılları arasında Türkiye'de ideoloji ile örgün eğitimdeki yapısal değişimler arasındaki ilişkileri, tarihsel olarak ele alınmaktadır. *İdeoloji, belli bir dönemde sosyo- ekonomik ve diğer koşullar ile bunlardan ortaya çıkan ilişkilerin egemen hale gelerek, kişilerin görüş, düşünce, bilgi ve yaşamlarını etkileyen pratik etkinlikler bütünü* olarak tanımlanmaktadır. İdeolojinin modern devletlerin ortaya çıkmasından beri, eğitim alanında politika oluşturmada önemli bir rol oynadığı belirtilmiş, ideolojinin egemen değerleri aktararak, okullar yoluyla bireyleri yetiştirip, onların karakterlerini şekillendirip, bireysel değerleri geliştirmeye olanak sağladığı vurgulanmıştır. Bu nedenle bu kitapta yazar, eğitim kurumlarındaki eğitsel ideolojilere ilişkin yapıyı, bu tür ideolojileri oluşturan olgular arasındaki etkileşimi ortaya koymayı amaçlamıştır.

“İdeoloji ve Örgün Eğitim” başlıklı 1. bölüm, ideoloji ve örgün eğitim ve, ideoloji olmak üzere 2 alt bölümden oluşmaktadır. Yazar ideoloji kavramının ortaya çıkışını, anlamını ve işlevlerini ele alarak örgün eğitim ile arasındaki ilişkiyi ele almıştır. İdeolojiye, hegemonya, aygıt olarak ideoloji, söylem gibi anlamların yüklendiğini vurgulamış, ideolojinin oluşturucularından söz etmiştir. Yazar, ulaşılabilirlik, egemenlik, işbirliği, meşrulaştırma ve alternatif olarak ideoloji şeklinde ideolojinin niteliklerini belirlemiştir. Örgün eğitim ve ideoloji bölümünde ideolojinin eğitimle olan ilişkisi açıklanmıştır. Eğitim ideolojisi, “ bir ülke, devlet, millet, siyasal bir parti ya da siyasal grup tarafından benimsenen, amacı belirli siyasal hedefler olan ve siyasal, sosyal, ekonomik olayları, kurumları bu amaçlara göre yorumlayan düşünceler bütünüdür ” olarak tanımlanmıştır. Eğitim ideolojisine ilişkin yaklaşımlar, referanslar kullanılarak okuyucuya sunulmuştur.

II. bölümde 1950 öncesi döneminin siyasi sosyal görünümüne değinilmiş, dönem olayları eğitim açısından ele alınmış, kullanılan ideoloji yaklaşımlarını yansıtılmıştır. Bu bölüm, 1950 öncesi dönemin siyasi ve sosyal görünümü, 1950 öncesi eğitimin genel görünümü ve 1950 sonrası örgün eğitimde düzenlemeler ve ideoloji olmak üzere 3 ana alt bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde genel olarak, ortaöğretimin düzenlenmesini etkileyen ideolojiler verilmiş, 1960 sonrası ortaöğretim yıllarlı incelenmiştir. Milli eğitimin yeniden düzenlenmesine yönelik yeni çabalara değinilerek, Milli Eğitim Temel Kanunu sonrası ele

alınmıştır. Kalkınma planlarının ve mesleki öğretimin düzenlenmesi, din öğretimi ve ideoloji gibi konuların yanı sıra köy enstitüleri de bu bölümde ele alınan diğer konulardır.

III. Bölümde, yükseköğretim ve ideolojik temelleri ana başlığı çerçevesinde Yükseköğretimde Düzenlemeler ve İdeolojik Etkileri üzerinde durulmuştur.

1946–1960 Arasında Yükseköğretimde Düzenlemeler ve İdeolojik Etkilere bakıldığında, Ortaöğretim kurumlarının organize edilmesi ve öğretilen içeriğin oluşturulması bu kurumlara ilişkin ideolojiyi ortaya çıkarmada oldukça önemli veriler sağlamakta olduğu görülmektedir. Bu bölümde yükseköğretim, ortaöğretim kademesini izleyen ve kişisel gelişme, gerçeği arama gibi geleneksel amaçlardan uzaklaşmadan, toplum ihtiyaçlarını karşılayan ve ülke kalkınmasının gerçekleştirilmesine yardımcı olacak şekilde örgütlenmiş bulunan bir öğretim kademesi olarak tanımlanmıştır. Yükseköğretimin ideolojisinin oluşturulmasında sosyo-ekonomik verilerin yanı sıra ideolojik düzenlemelerin de önemli etkileri olduğu belirtilerek, ideolojik düzenlemelerin yükseköğretimin yapıllaştırılmasını belirlediği vurgulanmaktadır.

IV. Bölümde Türkiye’de örgün eğitimde fırsat eşitliği uygulamaları ve ideolojiyi temel olarak fırsat eşitliği kavramının önemi üzerinde durulmuştur.

Fırsat eşitliği kavramının, 1950’li yıllara kadar oldukça yüzeysel ve sınırlı bir anlamda kullanılmakta olduğunun üzerine durularak herkese dil, din, ırk ve cinsiyetine bakılmaksızın eğitim hakkı sağlamak gibi konuları içerdiği belirtilmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasındaki toplumsal gelişim ve düzenlemelerle birlikte, fırsat eşitliği kavramına yeni anlamlar yüklendiği, eğitimde fırsat eşitliği kavramının, özürülüler ve temel eğitim olanaklarından yararlanmanın sayısal açıdan üst düzeye çıkarılması gibi kavramları da içine alarak, daha geniş bir çerçevede algılandığı belirtilmektedir.

Yazar, “Eğitimde fırsat eşitliğini; her bireye, yaşadığı bölge, cinsiyeti ne olursa olsun, kendi yetenek ve potansiyelini geliştirebilmesi için en üst basamağa kadar eğitim-öğretim sağlamak, niteliksel-niceliksel eğitim olanaklarını en üst düzeyde bireylerin hizmetine sunma ve bunların gerçekleşmesini yasalarla destekleme” şeklinde tanımlamaktadır.

Bu çalışmada tanıtılan kitap, ideolojilerin eğitime yansımaları alanında çalışan akademisyen ve araştırmacılar için temel kaynaklardan biri niteliğini taşımaktadır.

Türkiye’de Devlet Eğitim ve İdeoloji bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde Cumhuriyetin kurulmasından bu yana eğitimde fırsat eşitliğinin, istenen düzeye getirilemediği, hemen hemen her hükümetin, eğitimde fırsat eşitliğini sağlama iddiasına yer vermiş olduğu görülmektedir. Türkiye’de cinsiyet, ekonomik durum, bölgesel eşitsizlikler vb. etkenlerden dolayı, eğitimde fırsat eşitliği sağlanamamış, fırsat eşitliği bir ”mit” olarak kalmıştır.

“Türkiye’de Devlet Eğitimi ve İdeolojisi ” isimli kitabın değerlendirilmesinde ele alınan iki ölçüt şunlardır:

- 1- Kitabın bilimsel içerik açısından değerlendirilmesi
- 2- Kitabın biçimsel sistematik, çeviri ve Türkçe cümle ve yazım (imla) kuralları açısından değerlendirilmesi

1-Kitabın Biçimsel İçerik Açısından Değerlendirilmesi

1. Kitap, bilimsel içerik açısından değerlendirildiğinde ulaştığımız bazı sonuçlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:
2. Kitap, ele aldığı konu açısından ideoloji ve eğitimin genel değerlendirmesini içermektedir. Yazar, betimsel yöntemle konuyu ele almıştır.
3. Yazar, betimsel nitelikli çalışmasında konuyu açıklamak için yeterli sayılabilecek nicelik ve nitelikte yazılı ve basılı literatürden yararlanmıştır.
4. Söz konusu kaynaklar “kaynakça bağlacı” ile kitapta yer almıştır.
5. Kitap, “içerik analizi” açısından bakıldığında, içeriğin iyi ve sistematik olarak sunulduğu, görülmektedir. Örneğin ideoloji kavramını açıklamak için öncelikle kavramın ortaya çıkışını ve gelişmesini, ardından ideolojiye yüklenen anlamları açıklamış, daha sonra eğitim olan bağlantısını kaleme almıştır.
6. Kitap, bilişsel açıdan okuyucusuna analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde davranış kazandırılabilir niteliktedir. Özellikle literatürde olmasına rağmen pek fazla dile getirilmeyen ideoloji ve eğitimle olan ilişkisini geçmişten günümüze yorumsuz ve eleştirisiz olarak dile getirilmesi ve değerlendirmenin okuyucuya bırakılması, okuyucunun konuya ilgisini bir kat daha arttıracaktır.

2- Kitabın Biçimsel, Sistematik, Çeviri ve Türkçe Cümle ve Yazım Kuralları Açısından Değerlendirilmesi

1. Kitap, toplam 407 sayfadan oluşmaktadır.
2. Kitapta “Giriş” (bölümü) 6 sayfadan oluşmuştur. Toplam 407 sayfalık bir kitap için 5 sayfalık bir giriş normal görülmektedir.
3. Kitapta dört bölüm haricinde, Türkiye’de Devlet Eğitimi ve İdeolojisini değerlendirme amaçlı 11 sayfalık bir sonuç bölümü yer almaktadır.
4. Kitapta “kaynakça” gösteriminde “kaynakça bağlacı” kullanılmıştır. Kaynakça gösteriminde ve yazımında alıntı tekniklerine uyulmuştur. Arkada genel bir “kaynakça” sunulmuştur. Kitapta kullanılan toplam kaynak sayısı 223’tür. Bunlardan 96 tanesi yabancı, 127 tanesi Türkçe kaynaktır. Kaynakların nicel ve nitel olarak yeterli olduğu söylenebilir.
5. Kitabın arka kapağında ISBN numarası yer almaktadır.
6. Kitap bu ergonomik koşullar göz önüne alınarak düzenlenmiş küçük ebatlarda dizayn edilmiştir. Kullanılan punto büyüklüğü (10 punto) iyi olarak göze çarpmaktadır. Satır aralıkları da tek satır aralığıdır. Bu okuyucu yönünden sıkıntı yaratabilmektedir. Okuyucunun gözünü yorduğu söylenebilir.
7. Yazım ve imla kurallarına uyulduğu önemli noktalarda tırnak isareti (“ ”), üç nokta (...), değişik punto vb., vurgu ve imla araç ve tekniklerinden yararlandığı dikkati çekmektedir.

Kaynak: Güven, İ. (2000). *Türkiye’de Devlet Eğitim ve İdeoloji*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 407 sayfa.